

Ecoloog Jos Hooijmeijer hoopt dat er nog toekomst is voor de grutto op het boerenland. Medewerking van de boeren is daarbij onvermijdelijk denkt hij. Ruim driekwart van de vogels broedt buiten de reservaten.
FOTO CATRINUS VAN DER VEEN

Studenten van de Rijksuniversiteit Groningen doen mee aan het grutto-onderzoek in de Haanmeer.
FOTO CATRINUS VAN DER VEEN

‘Er is nog steeds hoop voor koning van de weidevogels’

De grutto, de ‘koning van de weide’, heeft het moeilijk in ons land. Maar hij is nog niet verloren, denkt de Groninger ecooloog Jos Hooijmeijer, die in Zuidwest-Friesland al twaalf jaar onderzoek doet naar de statige steltloper.

GERD VAN HOFSLIET

In een druilerige regen komt Mo Verhoeven (26) aansjokken over een dijk aan de rand van de Haanmeer, een honderd hectare groot weidevogelgebied van Staatsbosbeheer bij Koudum. Telescoop op de schouder, kijker om de nek.

Promovendus Verhoeven is een van de 25 wetenschappers en studenten die meedoen aan een groot onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen naar de grutto in Zuidwest-Friesland. Trekvogelprofessor Theunis Piersma, die twee jaar geleden de Spinozaprijs won, is de geestelijk vader van de meerjarenstudie die loopt sedert 2004. Ecoloog Jos Hooijmeijer was erbij vanaf het begin en zorgt voor de dagelijkse aansturing.

De hele ochtend heeft Verhoeven intensief gekeken naar met gekleurde ringen en vlaggetjes gemerkte grutto's in het zompige weidegebied. „Steltlopers zijn altijd mijn ding geweest. Ik kijk er graag naar”, zegt de in Limburg geboren natuurvorser, terwijl hij wijst naar een overvliegend groepje kemphanen. „Gisteren stonden hier duizend kemphanen bij elkaar.”

Wat maakt de grutto, die afgelopen jaar werd gekozen tot onze nationale vogel, zo bijzonder? „Het is

een machtig beest. Grutto's vervelen nooit. Maar ze hebben het steeds moeilijker in ons land. Zelfs dit gebied, dat uitermate geschikt is voor grutto's, is niet stabiel”, weet Verhoeven.

Hij slaat de spijker op zijn kop, voegt Hooijmeijer (48) toe. Een van de belangrijkste conclusies van het meerjarige grutto-onderzoek in Friesland is dat het systeem ‘lek’ is. Hoewel er in een aantal gebieden redelijke aantallen jonge grutto's opgroeien, kachelt de stand landelijk nog steeds achteruit. Van circa 120.000 broedparen in de jaren zestig van de vorige eeuw tot nog maar zo'n 30.000 nu. En dat ondanks de grote bedragen die in de afgelopen decennia aan weidevogelbescherming werden uitgegeven.

„Niemand weet precies hoeveel grutto's er nog zijn. De populatie neemt niet toe. De vraag is waarom niet? Ondanks 35 jaar weidevogelbeleid. We weten inmiddels dat te veel jonge dieren er toch voor kiezen om te broeden in intensief beheerd boerenland, waar ze nauwelijks kans hebben kuikens groot te brengen. Nesten worden uitgemeaid, kuikens verhoongerd doordat er te weinig struinen, baldadige bergeenden maken duidelijk dat het voorjaar voor de deur staat. Groepjes kemphanen scheren over het water. Een blauwborst zet het op een zingen.

‘Niemand weet precies hoeveel grutto's er nog zijn in ons land’

zegt Hooijmeijer.

Vorig jaar promoveerde een van de onderzoeksters, Roos Kentie, aan de universiteit in Groningen op een proefschrift waarin ze onder meer aantoonde dat veel gruttjongen in intensief beheerd agrarisch grasland veel lichter zijn dan hun soortgenoten uit de reservaten. Er is er dergelijk boerenland veel minder voedsel en dat maakt ze kwetsbaar voor verhoongering, ziekte en predatie.

„Het eerste legsel van de grutto hebben we hier nog niet gevonden. Dat kan wel elk moment gebeuren. Het is ook een van de vragen van het onderzoek: waarom duurt het zo lang voor grutto's na hun aankomst hier beginnen met broeden? Uit alle gegevens blijkt dat vroeg geboren kuikens het meeste succes hebben”, zegt Hooijmeijer, terwijl hij de luiten van de schuilhut openklapt.

De inwoner van Koudum, afkomstig van de Zuid-Hollandse eilanden, werkte eerst als boswachter bij It Fryske Gea en Natuurmonumenten. Hij leerde zichzelf Fries en spreekt het nu vloeiend. „Vooral een kwestie van heel veel lezen. Mijn woordenschat is nu groter dan die van veel Friezen, merk ik.”

De onderzoeker maakt geen geheim van zijn voorliefde voor de grutto. „Je moet wel iets hebben met zo'n vogel. Maar dit onderzoek heeft ook een belangrijke maatschappelijke component. Weidevogels zoals de grutto staan sterk in de belangstelling doordat ze voorgoed dreigen te verdwijnen uit grote delen van het platteland. Veel mensen vinden dat een zorgelijke ontwikkeling.”

Het Groninger onderzoek moet duidelijk maken of er nog kansen zijn voor de grutto op het moderne platteland. Hooijmeijer denkt van wel. „Ik ben niet somber. Het is niet

een vreselijk moeilijke vogelsoort om te behouden, maar tegen onze intensieve veehouderij heeft hij geen kans. Er is enorm veel onderzoek naar de grutto gedaan, zowel hier als in de gebieden in Afrika en Zuid-Europa waar hij tijdens de trek verblijft. Maar het probleem ligt in Nederland. Er vliegen te weinig jonge grutto's uit.”

Om de majestueuze weidevogel te redden is het niet genoeg om in weidevogelgebieden laat te maaien. „Je hebt rond zo'n kerngebied ook een schil nodig van weilanden waar boeren rekening houden met weidevogels. Anders gaat de populatie als nog achteruit. Je kunt bij weidevogels niet volstaan met alleen de reservaten, daar zit maar zo'n twintig procent van de grutto's. Bovendien zijn die postzegelgrijze kwetsbaar, bijvoorbeeld voor predatie en peilverlagingen. Als je weidevogels wilt behouden, moet je ook iets doen op het boerenland. Je moet de boer erbij betrekken.”

In Friesland is besloten om alle inspanningen voor weidevogels te concentreren op de 40.000 hectare waar nu nog grutto's voorkomen. Hooijmeijer vraagt zich af of de paar miljoen euro overheidsgeld die daarvoor beschikbaar is, voldoende is. Hij verwacht meer van een grondige hervorming van de zuivelsector.

„Er moet meer ruimte komen voor bedrijfsmodellen waarin een grotere rol is weggelegd voor natuurinclusieve modellen ziet het er somber uit voor de toekomst van de weidevogels in ons land.”

De ecooloog houdt zich bij het onderzoek in Zuidwest-Friesland vooral bezig met de demografie van de gruttipopulatie in de Haanmeer en het omliggende gebied van in totaal 10.000 hectare. „We kijken niet alleen in reservaten, ook bij boeren. Anders snap je de context niet. En we letten niet alleen op de vogels, maar meten ook waterpeilen, bodemvochtigheid, aantallen insecten en wormen en leggen de maaidata vast.”

Er is al een grote hoeveelheid gegevens verzameld van zo'n 9000 grutto's en 6800 gruttonesten. Voor het onderzoek zijn vogels behalve van ringen en vlaggetjes soms ook voorzien van een zender.

Beseffen de onderzoekers eigenlijk ook hoe de grutto's naar hen kijken? „Ja, misschien denken ze als we eraan komen: daar heb je die verrekte onderzoekers weer. We weten het niet precies. We denken zelf wel eens dat het lijkt alsof de grutto's hier in de Haanmeer minder snel alarm slaan wanneer ze iemand in het veld zien lopen. Toch een stukje gewonnen misschien.”

Grutto op een paal. FOTO MARCEL VAN KAMMEN